

ชื่อคุณิพนธ์	:	วัฒนธรรมาข้าว: กระบวนการผลิตและการบริโภคตามวิถีพุทธ
ผู้วิจัย	:	นางศิริพรรณ สุทธินนท์
ปริญญา	:	พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา)
คณะกรรมการควบคุมคุณิพนธ์	:	พระราชธรรมสารสุธี (ธีรังกูร ธีรังกูโร), ดร. ป.ธ.๙, ศษ.บ. (ภาษาไทย), บก.ม (บริหารศึกษา), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
	:	พระราชปริยัติมุนี (เทียบ สิริธนาโณ), ผศ. ดร., ป.ธ. ๙, M.A. (Pali & Sanskrit), Ph.D. (Pali)
	:	พระสุธีรัตนบัณฑิต (สุทิตย์ อาภากรโ), ดร., ป.ธ.๗, ร.บ. (รัฐศาสตร์), พช.ม. (พัฒนาชุมชน), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
วันสำเร็จการศึกษา	:	๓๐ ตุลาคม ๒๕๖๐

บทคัดย่อ

คุณิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ (๑) เพื่อศึกษากระบวนการผลิตและกระบวนการบริโภคข้าวตามวัฒนธรรมาข้าว (๒) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตและกระบวนการบริโภคตามวัฒนธรรมาข้าว (๓) เพื่อบูรณาการหลักธรรมในกระบวนการผลิตและกระบวนการบริโภคข้าวตามวัฒนธรรมาข้าว วิธีการดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงเอกสารและเชิงคุณภาพ โดยศึกษาวิเคราะห์และเรียบเรียงเป็นพรรณาวาหาร

ผลการศึกษาผู้วิจัยพบว่า วฒนธรรมาข้าวในทางพระพุทธศาสนาและสังคมไทยมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทยมาตั้งแต่โบราณกาล การปลูกข้าวเป็นวิถีการดำรงชีพตลอดมาจนถึงปัจจุบัน ข้าวเป็นอาหารที่สำคัญที่สุดของสังคมไทย เป็นสายใยร้อยความสัมพันธ์ ความสามัคคีต่อกันในสังคม จึงก่อให้เกิดการประกอบพิธีกรรมต่างๆ เกี่ยวกับข้าว เพราะคนไทยเชื่อว่าข้าวเป็นสิ่งที่มียุคุณ มีจิตวิญญาณ ดังนั้น พิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับข้าวมักจะมีลักษณะร่วมกันระหว่างความเชื่อทางศาสนาและความเชื่อดั้งเดิมจากบรรพบุรุษ จึงเป็นเหตุให้มีพิธีกรรมทั้งที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาและที่เกี่ยวข้องกับข้าว ซึ่งอยู่ในรูปแบบของการทำนาในสังคมชาวพุทธ เพราะฉะนั้น ในกระบวนการผลิตจะคำนึงถึงธรรมชาติ นึกถึงความเป็นสิริมงคล จึงมีพิธีกรรมวัฒนธรรมาข้าว เมื่อได้ข้าวได้ผลผลิตมาก็จะเอามาแบ่งปันให้ทานกัน เพื่อสร้างความเกื้อกูลในสังคม หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตก็มีอิทธิบาท ๔ ซึ่งมีความขยันหมั่นเพียร มีความอดทน ให้เห็นประโยชน์ตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ มีการช่วยเหลือกันลงแขกเกี่ยวข้าว เมื่อบริโภคข้าวก็นึกถึงการให้ทาน นึกถึงอิทธิบาท ๔

ในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทยจะมีวัฒนธรรมข้าว มีพิธีกรรมที่แตกต่างกันออกไปบ้างแล้วแต่ความเชื่อและความเหมาะสมของสภาพความเป็นอยู่ แต่จะมีวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน คือ เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง ครอบครัว และเพื่อเป็นการอุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว ส่วนที่เป็นพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวในรูปแบบของการทำนา ชาวพุทธในสังคมไทยทุกภาคจะมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ เพื่อเป็นการบอกกล่าวเจ้าที่ บูชาแม่โพสพ เพื่อต้องการให้ข้าวอุดมสมบูรณ์ รอดพ้นจากอันตรายต่างๆ จนถึงการเก็บเกี่ยว เพื่อต้องการให้ได้ผลผลิตที่ติดน่อง และเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน จึงมีการนำเอาวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมมาประยุกต์ใช้ร่วมกับวิถีชีวิตในปัจจุบัน จะเกิดเป็นวิถีชีวิตในรูปแบบใหม่ มีการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรในกลุ่มชุมชนขึ้น มีการทำธนาคารข้าว โรงเรียนชาวนา เกษตรอินทรีย์เข้ามา ทำให้เกษตรกรปลูกข้าวอย่างมีความสุข มีความมั่นใจในการผลิตและมีความปลอดภัยในชีวิต ขายผลผลิตได้ดี ถือเป็นการปลูกข้าวเพื่อชีวิต เป็นทางเลือกใหม่ของชาวนานั่นเอง

Dissertation Title : Rice Culture: The Production and Consumption Process According to Buddhism

Researcher : Mrs. Siripun Sutthinon

Degree : Doctor of Philosophy (Buddhist Studies)

Dissertations Supervisory Committee

: Phra Rajdhammasansudhi (Teerangkul Dhīrungkūro), Ph.D., Pali IX, B.Ed. (Thai), M.E.A. (Educational Administration), Ph.D. (Buddhist Studies)

: Phra Rajapariyattimuni (Thaib Siriñaño), Asst. Prof. Ph.D., Pali IX, M.A. (Pali & Sanskrit), Ph.D. (Pali)

: Phra Suthirattanabundit (Suthit Aphākaro), Ph.D., Pali VII, B.A. (Political Science), M.Sc. (Community Development), Ph.D. (Buddhist Studies)

Date of Graduation : October 30, 2017

Abstract

There are three objectives for this thesis: (1) to study rice production and consumption process according to the rice culture; (2) to study Buddhist morals that are related to the rice production and consumption process according to the rice culture; and (3) to integrate the Buddhist morals to the rice production and consumption process according to the rice culture. This research uses documentary and qualitative methods. The matter of the research was studied, analyzed, and composed into descriptive phrases.

As the result of the studies, the researcher found that rice culture in Buddhism and in Thai society is related to Buddhist lifestyle in Thai society since the ancient time. Rice cultivation is essential as it is a path to sustain life until the present days. Rice is the most important food for Thai people. It is the tread that is holding people together and unite them in the society. As for that reason, there are various rice-related rituals since Thai people believe that they owe to the rice and that the rice has soul. Therefore, these rice-related rituals often are a mixture of religion beliefs and ancient beliefs from their ancestors, resulting in having both Buddhist rituals and

rice-related rituals in rice cultivation in Buddhist society. The production process is constructed in consideration of nature and good fortune; and therefore, there are the rice-related rituals. Once the farmers harvest the rice, the produce, they will share that rice among their peers to build support within the society. The Buddhist morals that are related to the production process are the Four Paths of Accomplishment (*Iddhipāda* 4), to have diligence and patience, and to see benefits according to the Temporal Welfare (Ditthadhammikattha), helping each other in rice cultivation. As for the rice consumption process, the related Buddhist moral is the giving (*Dāna*) according the Four Paths of Accomplishment (*Iddhipāda* 4).

The rice culture and the rice-related rituals are different for each region of Thailand, depending on the beliefs and the suitability of the livings. However, there is one thing in common that is the objective to bring good fortune to themselves and their families as well as transfer the merits to their deceased relatives. As for the rice-related ritual in the form of rice cultivation, Buddhist in Thai society in every region has the same objective which is to inform the guardian spirit of the land and to worship Phosop, the Goddess of Grains, for the fertile crops and safety from any harm until the harvest; in another word, to have good produces. Due to economic and social changes in modern days, the original lifestyle has been applied with the current lifestyle, resulting in a brand new hybrid lifestyle which promotes self-reliance within the farmer community. The Royal Rice Bank Project, the farmer school, and the organic farming are being implemented to enable farmers to farm happily: assure them about their produces, a well distribution, as well as promote safety for their lives. It is the rice cultivation for life. It is the new alternative for the farmers.